

Cronici turcești privind Țările Române, extrase (sec. XVII — începutul sec. XVIII), volum întocmit de Mihail Guboglu, vol. II., Ed. Acad. R.S.R., Buc., 1974, 541 p. (Academia de științe sociale și politice a Republicii Socialiste România, Institutul de istorie „N. Iorga” și Institutul de studii sud-est europene. Izvoare orientale privind istoria României, II.)

Apariția celui de-al doilea volum de extrase din cronicile turcești, de această dată din secolul al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea, oferă cercetătorului posibilitatea de a urmări evenimentele istoriei celor trei țări românești din unghiul de vedere al istoriografiei turcești. La sfârșitul secolului al XVI-lea și începutul celui următor și în literatura istorică turcă începea să-și facă apariția un nou gen: memorialistica, bogat reprezentată în cadrul volumului. Deși se intitulează *Cronici* (Tarihi), ele cuprind relatarea unor evenimente la care autorul, fie a participat, fie a aflat despre ele de la un martor, sau oricum sînt fapte ce au avut loc foarte aproape de viața autorului.

Lectura volumului ne oferă prețioase amănunte cu privire la luptele antiotomane ale lui Mihai Viteazul, răscoala antihabsburgică a lui Ștefan Bocskai (1604—1606) — în care turcii se pare că au jucat un rol mult mai important decît s-a crezut pînă în prezent — domnia lui Gabriel Báthori (1608—1613). Importante sînt și precizările cu privire la domniile lui Gabriel Brethlen (1613—1627), a celor doi principii Rákóczi (1630—1660). De un real folos pentru istoriografia noastră ni se pare însă prezentarea în extrase a acelor momente din istoria Transilvaniei în care turcii au jucat un rol hotărîtor (expedițiile turco-tătare din 1658—1660 în Transilvania, destinul comun al celor trei țări românești determinat de vasalitatea lor față de Poartă, etc.)

În cele mai multe cazuri informațiile pe care le dobîndim asupra țărilor române în această epocă sînt confirmate și de cronicile noastre interne. Cu privire la vestul transilvănean, la părțile Crișanei aflăm amănunte cu privire la asediile cetății Oradea din 1598, 1658 și, mai ales, 1660, amănunte în general cunoscute dar prezentate aici într-o altă optică. Cronica lui Hasan Vegihi, *Tarih-i vegihi*, relatează un lucru deosebit de interesant, inedit: oastea orădeană condusă de ultimul mare căpitan al cetății, Francisc Gyulai, care la începutul lui iunie 1660 l-a condus pe ultimul său drum pe fostul principe Gheorghe Rákóczi al II-lea spre Ecsed, a fost atacată de către turci și nimicită (p. 185). Acesta este motivul pentru care garnizoana Orădiei nu s-a mai întors, lăsînd cetatea descoperită. Un alt amănunt pe care îl bănuiam și acum este confirmat este faptul că Acațiu Barcsai, loçtiitorul principelui Gheorghe Rákóczi al II-lea în timpul campaniei acestuia în Polonia (1657), a făcut demersuri pentru mazilirea și numirea sa în această funcție („Întîlnirea valiului de Buda, vizirul Kenun Pașa, cu banul Barcsai și discuțiile dintre ei” în *Cronica* lui Silahdar Fîndicilî Mehmed Aga — p. 302—303).

Din păcate cronicile prezentate ne oferă prea puține detalii social-politice ale sistemului de guvernămînt otoman în teritoriile cucerite. (Poate ar trebui eforturi mai susținute pentru depistarea și publicarea defterelor care ar putea oferi o imagine mai concludentă asupra acestor probleme). Amănuntele cu privire la pašalicul de Oradea le oferă tot cronică lui Silahdar Fîndicilî din care aflăm laconic despre participarea beilerbeiului de Oradea,

Mazülcade Gürgü Mehmed paşa la asediul Bratislavei cu o oaste de circa 1.700 oameni (p. 360) ca și despre moartea sa (in 1688?) și numirea în loc a lui Hair paşa, sandgeacbeiu de Gyula.

Autorul a întimpinat fără indoială reale dificultăți în indentificarea unor nume proprii, de cele mai multe ori denumiri de localități, din care cauză, în mod inevitabil, s-au strecurat și unele erori. Vom semnala aici câteva, spre exemplificare: cetatea *Boceai* (p.196) este de fapt cetatea *Pocsaj* și nu *Bucea*, cetatea *Maria* este *Kis-Marja*, ambele în R.P. Ungară. La fel cetatea *Șerbatak* este *Sárospatak*, (p.197,492) reședința familiei Rákóczi ca și cetatea *Honod* (p.375) care este *Onód* iar cetatea *Baia (Baye)* — p.423 — nu este alta decât *Bajom*, toate pe teritoriul R.P. Ungare. În sfârșit, încheiem precizînd că *cetatea Sengub* din apropierea Oradiei (p.492) este de fapt *cetatea Siniob*.

Volumul al II-lea al lucrării *Cronici turcești privind țările române* rămîne o importantă sursă de informații privind istoria politică a țărilor române, valoroasă pentru că înfățișează unghiul de vedere al istoriografiei otomane asupra unor evenimente fierbinți din trecutul nostru.

MIHAI OPREA